

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ЧИННИКІВ ПЕРЕОБРАННЯ ПАРЛАМЕНТАРІВ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Морозюк Ю. В.,

аспірант кафедри національної безпеки та політології

Національного університету «Острозька академія»

ORCID ID: 0009-0005-2037-1647

yurii.morozuk@oa.edu.ua

У статті розглядаються методологічні підходи до вивчення чинників, які впливають на переобрання членів парламенту, на основі досліджень міжнародних вчених. Автор зосередив свою увагу на досвіді європейських країн, так як він найбільш близький до українських реалій. Основний акцент зроблений на групах змінних, які, зазвичай, пояснюють успіх депутатів на виборах і які були використані у своїх наукових роботах закордонними дослідниками. Серед них – наскільки активно парламентарі проявляють себе за період каденції (законодавчі ініціативи, виступи, робота в комітетах); досвід депутатства (стаж), лідерські позиції та партійна лояльність, ентропія (різноманітність тем, на які виступають народні обранці) та їхнє багатство; також їхні демографічні характеристики (вік, стать, освіта). Крім того, окремо аналізуються партійні та інституційні чинники: наприклад, чи є парламентар представником опозиційної або правлячої партії, чи змінював він партію під час своєї каденції, яку кількість преференційних голосів отримав та наскільки вразливий його мандат тощо.

Порівняльний аналіз дає змогу виявити статистично значущі змінні, що впливають на переобрання (потрапляння в список, зайняття реалістичних позицій) народних обранців до вищих законодавчих органів у різних політичних системах. Варто відзначити, що особлива увага приділяється взаємозв'язку між парламентською діяльністю депутатів та їхнім успіхом на виборах.

Результати представлені у порівняльній таблиці, що дозволяє чітко простежити як загальні тенденції, так і особливості окремих країн, а також статистично значущі змінні (в тому числі з оберненим, негативним зв'язком). Висновки дослідника щодо практичного застосування результатів стосуються двох аспектів: процесів політичного рекрутингу та формування виборчих списків, а також ефективності парламентської діяльності в Україні. Також, науковець зазначає, які напрямки є перспективними у наступних дослідженнях цієї тематики.

Ключові слова: політичні партії, депутати, вибори, переобрання депутатів, парламент, парламентська активність.

Постановка проблеми. Процес переобрання як в Україні, так і у світі, є одним із основних механізмів забезпечення політичної відповідальності, бо дає виборцям шанс оцінити діяльність народних обранців під час ухвалення рішення про збереження чи втрату їхнього мандата. Це забезпечує можливість винагородити ефективних законотворців та сприяти підвищенню якості їх діяльності, а також «віддячити» тим народним депутатам, які не дотрималися своїх передвиборчих обіцянок. Крім того, вивчення переобрання парламентарів проливає світло на процеси політичного рекрутування, тобто критерії, за якими народні обранці потрапляють до Верховної Ради України (далі – ВРУ), їхній профіль та діяльність у вищому законодавчому органі. Якщо ми зможемо вивчити вплив цих критеріїв, це дозволить нам глибше проаналізувати зв'язки між парламентською діяльністю та політичною кар'єрою депутатів, і, загалом, дещо «пролити світло» на процес циркуляції еліт в Україні.

Водночас методологічна база дослідження чинників, що визначають успішне переобрання до ВРУ, залишається фрагментованою й недостатньо адаптованою до українських реалій. Вивчаючи наукові праці іноземних дослідників, важко не звернути увагу на те, що вони демонструють широкий спектр підходів – від аналізу персональної парламентської активності депутатів (законотворчості, ентропії виступів, роботи в комітетах), їхнього досвіду, лідерських позицій, демографічних характеристик до інституційних чинників, зокрема типу і особливостей виборчої системи, ступеня партійного контролю, місця, яке потенційний депутат займає у виборчому списку, та стратегії партійного відбору

(Däubler et al., 2018). Перед автором цієї статі стоїть завдання систематизувати ці підходи в єдину методологічну рамку (у нашому випадку це буде таблиця), щоб ефективно використати міжнародний досвід для розуміння політичних і виборчих процесів в Україні.

Вивчення міжнародного досвіду та адаптація сучасних методологічних підходів стає необхідною умовою для подальших наукових розробок щодо реформування політичного рекрутингу, формування виборчих списків і підвищення ефективності парламентської діяльності в післявоєнній Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання впливу парламентської активності народних депутатів на їхній електоральний успіх залишається малодослідженим у вітчизняній науці. Український науковий дискурс із вивчення ефективності парламенту та чинників політичного успіху кандидатів переважно торкається суміжних питань, хоча безпосередньо систематичних розвідок саме про змінні (та і їхню значущість) переобрання законотворців, на зразок західних методологій, наразі бракує.

Питання виборчих систем та політичного представництва в Україні найчастіше розглядаються через призму гендерної рівності, інституційної спроможності парламенту та впливу електоральних моделей на ефективність ВРУ. Зокрема, дослідження Ф. Темза про виборчу систему і представництво жінок виокремлює питання малої кількості депутаток в українському парламенті, доводячи, що інституційні та партійні чинники відіграють більшу роль, аніж формальні зміни у типі виборчої системи (Thames et al., 2011), (Thames, 2010). Ця робота американського вченого стосується нашої проблематики лише опосередковано, оскільки аналізує вузький (гендерний) вимір включення кандидатів, але пропонує цінні інституційні спостереження для розуміння процесів партійного відбору.

Питання організації парламентської діяльності та ефективності парламенту досліджує О. Кукуруз, яка детально аналізує підходи до оцінки ефективності законодавчого органу та окремі індикатори продуктивності. Авторка пропонує систематизацію підходів до оцінки ефективності парламентської діяльності, що створює основу для інтерпретації парламентської активності як потенційного чинника переобрання (Кукуруз, 2022). Проте в цій науковій публікації не встановлюється прямого зв'язку між активністю народних депутатів та виборчим результатом.

Окремо у фокусі перебувають чинники електорального успіху кандидатів на місцевих виборах, де аналізуються демографічні, політичні й статусні передумови перемоги кандидатів (Лебедюк, 2022). Науковець використовує множинну лінійну регресію для пояснення частки преференційних голосів. Хоч дослідження фокусується на місцевих виборах, підняті питання релевантні для розуміння загальних закономірностей політичного рекрутингу, адаптованих до національного контексту, але чинники переобрання у парламент лишаються за межами прямого аналізу.

Деякі дослідники, зокрема І. Жданов, вивчають взаємозв'язок між типом виборчої системи й ефективністю роботи парламенту та уряду. Такі праці опосередковано стосуються проблематики чинників переобрання, оскільки інституційні стимули й бар'єри (відкриті/закриті списки, мажоритарна чи пропорційна система) прямо впливають на логіку політичної поведінки депутатів, включаючи питання появи нових кандидатів і збереження позицій народних депутатів зі стажем (Жданов, 2010).

Дослідження І. Хмелько та Д. Бірза цінні своїм аналізом комітетської діяльності ВРУ та наглядом за нею зі сторони депутатів, що є одним із базових показників парламентської активності в дослідженнях іноземних науковців. Проте, автори залишають поза своєю увагою питання зв'язку цієї ефективності із шансами депутатів на повторний мандат (Khmelko & Beers, 2011).

Д. Арабаджієв, А. Купін, Г. Буканов, І. Пасічна та З. Бурик аналізують організацію парламентської діяльності в європейському та національному вимірах, акцентуючи увагу на ефективності цього процесу (Arabadzhyiev et al., 2021). Їхні висновки щодо структурних і поведінкових компонентів парламентської активності можуть служити базою для виокремлення змінних, що впливають на подальший політичний успіх, хоча безпосередньо переобрання не є предметом їхнього дослідження.

Таким чином, праці українських вчених та їхніх іноземних колег, які досліджують структуру, організацію й ефективність українського парламенту, функціонування виборчих систем, а також специфіку електоральних кампаній, слугують фундаментом для майбутньої інтеграції західних методик аналізу чинників переобрання народних обранців й дозволяють виявити прогалини, які можуть бути предметом наступних наукових розробок.

Метою дослідження є комплексний аналіз та систематизація міжнародних методологічних підходів до вивчення чинників переобрання парламентарів.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши наукові доробки іноземних дослідників, ми виокремили три основні групи змінних, що визначають ймовірність переобрання депутата: парламентська активність, особистісно-професійні характеристики та партійно-інституційні чинники.

Парламентська активність (яку також можна назвати внутрішньопарламентською) включає широкий комплекс показників, які оцінюють залученість депутата в роботу законодавчого органу. Відзначимо, що деякі з розглянутих нами науковців додатково розділяють цей елемент на законотворчу

та незаконотворчу активність (Marangoni & Russo, 2018), (Yildirim et al., 2017), проте ми вивчимо цей чинник цілісно. Сюди належать ініціація законодавчих актів (як і співавторство), виступи/поправки/звернення/запити тощо, участь у комітетах, а також спеціальна метрика – ентропія виступів, яка відображає різноманіття тем, що порушує народний обранець (хоча не виключаємо, що це може бути ознакою популізму). Вчені розглядають активність як індикатор ефективності депутата, що потенційно позитивно впливає на виборця і підвищує шанси парламентаря на переобрання.

Значну роль відіграють особистісно-професійні характеристики, до яких входить досвід депутатства (стаж), лідерські позиції у фракціях чи комітетах, а також демографічні параметри (вік, стать, освіта) і матеріальний статус (Gherghina & Chiru, 2010). Ці показники відображають як особистий потенціал депутата, так і стиль та стратегію політичної кар'єри.

Третя група – це партійні та інституційні чинники, серед яких ключове місце займають партійна приналежність (правляча чи опозиційна), політична лояльність (наявність чи відсутність переходів між партіями, що дуже поширено у ВРУ), вразливість мандата (співвідношення позиції депутата у списку до загальної кількості мандатів, які отримала партія на останніх виборах – тобто, наскільки безпечним є його місце в контексті збереження депутатства), кількість отриманих преференційних голосів тощо.

У своєму дослідженні ми проаналізували праці науковців, які стосуються вивчення проблематики переобрання парламентарів у Бельгії, Італії, Нідерландах, Португалії, Румунії, Туреччині, Угорщині, Чехії та Швеції. Для аналізу чинників переобрання дослідники, зазвичай, використовували статистичні методи, серед яких найбільш частіше зустрічалися багатомірні регресійні моделі (лінійні і логістичні), які дозволяють встановити вагомість кожного чинника з урахуванням контролю за іншими змінними.

Варто відзначити, що у процесі аналізу та підготовки порівняльної таблиці щодо чинників переобрання парламентарів виникли певні складнощі зі стандартизацією вихідних даних. Зокрема, автори різних досліджень хоча й описують подібні явища (наприклад, парламентську активність, досвід чи підтримку партії), але використовують різні терміни, метрики чи акценти в інтерпретації цих ознак. Через це доводилося об'єднувати близькі за змістом, але формально різні змінні в одну інтегровану категорію, щоб у підсумку отримати уніфікований та зрозумілий чинник для порівняння. Наприклад, показники «constituency support», «localness» були зведені в уніфіковану змінну локальної підтримки – «локальність», а «electoral safety» чи «electoral vulnerability» автор вирішив об'єднати в термін «вразливість мандата» (див. таблицю 1).

Окрім того, практично у всіх дослідженнях основною змінною вважається не саме переобрання (re-election) депутата, а потрапляння до нового виборчого списку (re-selection), тобто факт висунування партією на наступних виборах. Іноземні науковці фактично ототожнюють поняття потрапляння на «реалістичні» (прохідні) позиції у списку з переобранням депутата. Також, формування таблиці вимагало особливої уваги до структури залежних змінних, оскільки деякі науковці аналізують декілька залежних результатів одразу – наприклад, потрапляння у список, номер у списку чи кількість отриманих преференційних голосів (Däubler et al., 2018). Це ускладнювало структурування інформації: доводилося зазначати, яку саме залежну змінну має на увазі автор.

Загалом головна проблема аналітичного етапу полягала не стільки у різниці результатів, адже це легко пояснювалося особливостями політсистем країн, скільки у відсутності уніфікованих понять, багатозмінності та багаторівневості залежних і незалежних показників. Це вимагало від автора, як упорядника таблиці, постійно приймати рішення щодо об'єднання чи розділення категорій, щоб зробити висновки придатними для порівняння й коректної інтерпретації.

Отже, перейдемо до аналізу наукових розробок іноземних дослідників.

У роботі, присвяченій детермінантам позицій в партійному списку на виборах до Європейського парламенту в Румунії, С. Гергіна і М. Кіру досліджують, наскільки статус депутата (партійна кар'єра), інституційний досвід та особисті ресурси (зокрема багатство), а також локальна підтримка впливають на його розміщення у списку. Автори висунули гіпотезу, що більш привілейовані й впливові політики отримують кращі позиції, бо партійні механізми винагороджують тих, хто має більший капітал (кар'єрний, інституційний, локальний). Залежна змінна – позиція в списку; незалежні включають партійну кар'єру, парламентську активність, локальність, багатство тощо. Значущість мали досвід та фінансова «плата» (кодифіковано як «багатство»), які позитивно впливали на позицію у списку. Водночас ресурсна підтримка іноді обернено, негативно корелювала з прямою підтримкою виборців, бо «куплене» місце не завжди гарантувало реальну електоральну підтримку (Gherghina & Chiru, 2010).

Г. Пут, Г. Мюйтерс і Б. Мадденс аналізують, як виборчий досвід впливає на позицію кандидата в бюлетені в пропорційній системі Бельгії. Гіпотеза: досвід підвищує шанси на вигідну позицію (реалістичне місце) у списку, бо виступає сигналом стабільності та визнання. Залежні змінні – потрапляння в список та реалістична позиція в списку; ключовий чинник – виборчий досвід. Результати

Таблиця 1

Аналіз змінних у дослідженнях міжнародних вчених

Змінна\Автор	Гергіна, Кіру (2010)	Пут, Мюйтерс, Мадденс (2020)	Луверс, Ван Вонно (2022)	Борґетто, Лісі (2018)	Марангоні, Руссо (2018)	Йилдирим, Коджапіняр, Еджвіт (2017)	Дойблер, Крістенсен, Лінек (2018)	Папп (2019)
Країна	Румунія	Бельгія	Нідерланди	Португалія	Італія	Туреччина	Чехія, Швеція	Угорщина
Залежна змінна	Місце в списку	Місце і позиція в списку	Місце і рух в списку	Місце і рух в списку	Місце і позиція в списку	Місце і рух в списку	Місце, позиція в списку, преф.голос	Місце в списку, округ
Опозиція	+			+		+	+	
Правляча партія			+					+
Вік	+	—*	—*	—*	—*	+	—*	+
Стать	+	+	+	+		+	+	
Освіта	+				+	+		
Локальність	+				+	+		+
Член комітету				+				+
Лідер/лояльність				+			+	+
Стаж депутатства	+	+	—*	+	—*	+	—*	+
Преферен. голоси			+		+			+
Відвідуваність							+	+
Місцева посада		+					+	+
Вразл-сть мандата			+	+	+	+		
Багатство	+							
Ентропія			+			+		
Зміна партії		+			+			
Промови/виступи			+		+	+	+	+
Запити/звернення							+	
Поправки			+				+	
Запитання			+	+	+		+	+
Співавтор закон.				+	+	+		+
Ініціатор закон.				+	+	+	+	+

Примітка: «+» – змінна включена у модель, «—» – обернений зв'язок значущої змінної, «+*» – статистично значуща змінна.

Джерело: таблиця складена автором на основі аналізу досліджень іноземних науковців.

показують позитивний і значущий ефект досвіду, що вказує на ефект винагороди за минулі кампанії/успіхи. Цікаво, що зміна партії кандидатом або призначення нового лідера партії після попередніх виборів не має істотного впливу на його шанси на реалістичне місце у списку. Крім того, бельгійські дослідники визначили, що зі збільшенням віку зменшуються шанси кандидата на «прохідне» місце у списку (Put et al., 2020).

Дослідники Т. Луверс і С. Ван Вонно висунули гіпотезу, що рівень парламентської активності депутата в Нідерландах впливає на зміну його позиції у виборчому списку – тобто, активні парламентарі мають більше шансів або зберегти, або покращити свою позицію на наступних виборах. Залежними змінними у їхній моделі були потрапляння у список і динаміка позиції: піднявся кандидат у списку, опустився чи залишився на тому ж місці. Аналіз показав, що статистично значущими чинниками є участь у дебатах та законодавча продуктивність, проте лише для певних партій, адже у дуже «централізованих» списках навіть висока активність могла не призвести до просування вгору. Натомість, надмірна або неузгоджена з партійною лінією активність іноді мала негативний ефект, знижуючи шанси кандидата на вигідну позицію у списку. Науковці також помітили цікаву особливість: старші депутати з більш тривалим стажем роботи в парламенті частіше (добровільно) йдуть у відставку під час виборів, ніж молоді депутати, які пропрацювали в парламенті лише один термін (Louwerse & Van Vonno, 2022). Така неоднозначність впливу парламентарської активності в Нідерландах, як показує порівняльна таблиця, свідчить про важливість внутрішньопартійного контексту і власної «стратегії виживання» для депутатів у системах відкритих списків.

Дослідження португальського кейсу фокусується на продуктивності парламентарів та її ролі у повторному висуненні в партійно зорієнтованому середовищі. Автори Е. Боргетто та М. Лісі висунули гіпотезу, що висока продуктивність депутата – тобто ініціативність у законотворчій роботі, активна участь у дебатах та комітетах – підвищує ймовірність бути повторно включеним до партійного виборчого списку та покращити позицію в ньому. Залежними змінними в цьому дослідженні виступали як сам факт потрапляння у список, так і місце народного обранця у ньому (Borghetto & Lisi, 2018). Аналіз даних і результати, відображені у таблиці 1, показали, що головними статистично значущими чинниками для португальських парламентарів були саме законодавча активність у комітетах і партійна лояльність: вони давали позитивний ефект для обох залежних змінних. Водночас ті депутати, які проявляли низьку активність або персонально не вписувалися у стратегію партії, регулярно отримували або нижчі місця у списку, або взагалі втрачали шанс на переобрання. Що цікаво, як і у попередніх дослідженнях по інших країнах (Louwerse & Van Vonno, 2022), (Put et al., 2020), Е. Боргетто і М. Лісі виявили, що в Португалії перспектива виходу на пенсію негативно впливала на шанси повторного включення у виборчий список: ймовірність зменшувалася на 50%.

У своїй науковій праці італійські вчені Ф. Марангоні та Ф. Руссо прогнозували, що парламентська активність і законотворча робота депутата, а також його роль в комітетах, можуть підвищувати ймовірність повторного включення до партійного виборчого списку та покращення позиції у ньому – але лише в певних політичних і внутрішньопартійних умовах (Marangoni & Russo, 2018). Залежними змінними були як сам факт потрапляння у список, так і зміна/якість місця кандидата у ньому (тобто, «реалістична»/прохідна позиція). Гіпотеза не підтвердилася, адже результати показали, що парламентська активність має позитивний і статистично значущий ефект лише у партіях із сильною внутрішньопартійною конкуренцією та менш централізованим процесом ухвалення рішень, а не тоді, коли активність депутата конкурує із партійною стратегією або підриває авторитет керівництва. В той же час, автори дослідили, що «вразливість» мандата, яка є непрямим показником рейтингу партії, може бути надійним предиктором переобрання: ті, хто займав «прохідну» позицію у списку в минулому, мали більші шанси бути обраними знову. Також, результати показали, що є висока ймовірність того, що літні депутати підуть на пенсію, ймовірно, спонтанно відмовившись захищати своє місце (обернений, негативний зв'язок значущої змінної). Крім того, як і у дослідженні Г. Пута, Г. Мюйтерса і Б. Мадденса (2020), італійські науковці виявили, що зміна партії/фракції під час каденції не є вигідною стратегією для збереження мандата.

Турецькі вчені Т. Йилдирим, Д. Коджапиняр та Й. Еджвіт висунули гіпотезу, що формальна парламентська продуктивність (кількість внесених законопроектів, участь у пленарних засіданнях, залученість у дебатах) та якісна ентропія (професійні виступи/дискусії на різні теми) підвищують шанси депутата бути повторно номінованим партією і зайняти більш вигідну позицію у виборчому списку (дві залежні змінні) (Yildirim et al., 2017). Аналіз даних засвідчив, що саме чітка, фокусована на партійно важливих питаннях активність (кодифіковано у нашій таблиці як «ентропія») мала статистично значущий, позитивний вплив на шанси бути висунутим і просунутим у списку. Натомість депутати з надто розпорошеною тематикою діяльності/виступів або ті, чия активність не узгоджувалася з пріоритетами партії, часто демонстрували або незначущий, або навіть негативно значущий результат. Крім того, турецькі науковці дослідили, що народні обранці з вищою освітою, мандат яких не був

«вразливим» (вчені використали термін «electoral safety»), мали кращі шанси на повторне висунення з боку партійного керівництва, тоді як стать, вік, розмір округу та депутатський стаж не мали статистично значущого впливу на ці перспективи.

Досліджуючи кейси Чехії та Швеції, науковці Т. Дойблер, Л. Крістенсен та Л. Лінек висунули гіпотезу, що особиста законотворча активність депутата та його здатність формувати «власний бренд» у системах із гнучкими виборчими списками суттєво підвищують імовірність повторного висунення та покращення позиції у списку, а також отримати значну кількість преференційних голосів. Залежними змінними виступали сам факт потрапляння у список партії, місце кандидата в ньому та кількість отриманих преференцій з боку виборців (Däubler et al., 2018). Аналіз показав, що статистично значущим чинником для обох країн була саме парламентська активність, особливо у «видимих» напрямках роботи (наприклад, публічні виступи, законодавчі ініціативи, запитання). Водночас депутати, що залишалися «невидимими», були малоініціативними, частіше не отримували повторної номінації чи втрачали прохідне місце. Демографічні змінні (вік, гендер) хоча й використовувалися у моделях, істотного впливу на залежну вони не мали. Проте, як заявили самі автори дослідження, результати є дещо суперечливими: наприклад, якщо на виборах 2010 року один чинник демонстрував значущість, то на виборах 2014 року він міг не мати суттєвого впливу на залежні змінні. Це частково пояснюється змінами у виборчому законодавстві, які могли вплинути на поведінку електорату та стратегію відбору кандидатів партійними лідерами.

Вчена Ж. Папп, вивчаючи вибори в Угорщині в період 1998-2010 років, зробила прогноз, що ефект парламентської активності на переобрання залежить від типу мандата: для кандидатів зі списків пропорційної системи законотворча ефективність помітно підвищує шанси бути повторно висунутим або покращити позицію в списку, тоді як для мажоритарників цей ефект «згасає» або навіть стає негативно значущим. Залежними змінними були повторне балотування як за списком партії, так і в одномандатному окрузі. Результати підтвердили, що для «пропорційно-спискових» депутатів активна парламентська діяльність та партійна лояльність відігравали позитивну роль, збільшуючи шанси на збереження мандата. На противагу цьому, для мажоритарників такий зв'язок був слабким або зовсім відсутнім, а іноді надмірна активність народних обранців надавала їм «ведмежу послугу» (Papp, 2018). Демографічні чинники і тут були допоміжними й не відіграли істотної ролі, що відображено у таблиці 1. Загалом, результати дослідження Папп підкреслюють умовний характер впливу парламентської діяльності: її ефективність модерується як типом мандата і механізмом відбору, так і відносинами з партійними лідерами, що особливо актуально для українського контексту.

Висновки та перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. Процес переобрання депутатів детермінується цілою низкою чинників, і, перш за все, – поєднанням індивідуальної активності в парламенті, партійної лояльності та структурних особливостей політичної системи. Дослідивши праці іноземних авторів, можна зробити висновок, що позитивно значущими для повторного включення до виборчого списку або покращення позиції в ньому виступають законотворча активність, робота в комітетах, а також партійна лояльність. Однак, як показують кейси усіх дев'яти обраних нами країн, ці ефекти істотно залежать від типу виборчої системи та рівня партійного контролю. Демографічні характеристики, зазвичай, є незначущими в контексті шансів на переобрання, проте в окремих випадках все ж простежується певний негативний ефект віку (більша ймовірність завершення кар'єри або виходу на пенсію).

Водночас, головною методологічною проблемою лишається не лише різний набір змінних, а й їхня багаторівневість і деякі відмінності у трактуванні навіть базових понять (наприклад, «електоральна безпека» (electoral safety) і «електоральна вразливість» (electoral vulnerability), які ми кодифікували як «вразливість мандата»). Це ускладнює створення уніфікованої компаративної моделі.

Перспективними напрямками подальших досліджень автор вважає розробку комплексних емпіричних моделей для оцінки впливу парламентської активності, депутатського стажу, партійної лояльності та демографічних характеристик на переобрання в українських реаліях, а також глибокий аналіз впливу типу виборчої системи й партійних стратегій на ці процеси. Важливим є і подальший розвиток якісних методів, таких як кейс-стаді, інтерв'ю з діючими і колишніми народними обранцями, а також глибинний аналіз внутрішньопартійних процесів у ВРУ. Все це разом із кількісними моделями зможе забезпечити більш повне і комплексне розуміння механізмів переобрання народних депутатів, особливо їхню неформальну сторону.

Moroziuk Yu. Methodological frameworks for investigating the determinants of parliamentary re-election: an international perspective

The article examines methodological approaches to studying the factors that affect members of parliament's re-election, drawing on international research. The focus is on the experience of European countries, which is most comparable to the Ukrainian context. Attention is given to clusters of predictors commonly used in the literature to explain legislative success, including parliamentary activity during the term (legislative initiatives, speeches, committee work); legislative experience (seniority); leadership positions; entropy (the diversity of topics addressed by a representative); and wealth, as well as key demographic characteristics (age, gender, education). Party and institutional variables are considered separately, such as whether a parliamentarian belongs to the opposition or the governing party, whether they switched parties during their term, the number of preferential votes received, and the vulnerability of their mandate.

The comparative analysis identifies statistically significant variables shaping re-election outcomes (e.g., list placement or realistic list positions) across different political systems, with particular emphasis on the relationship between parliamentary activity and electoral success.

The results are presented in a comparative table, which allows us to clearly trace both general trends and the characteristics of individual countries, as well as statistically significant variables (including those with an inverse, negative correlation). The researcher's recommendations for the practical application of the results concern two aspects: the processes of political recruitment and the formation of electoral lists, as well as the effectiveness of parliamentary activity in Ukraine. The researcher also notes which areas are promising for further research on this topic.

Key words: political parties, MPs, elections, re-election, parliament, parliamentary activity.

Література:

1. Жданов І. (2010). Вплив типу парламентської виборчої системи на ефективність функціонування парламенту та уряду / І. Жданов // *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. – Вип. 6. – С. 318–332. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2010_6_37
2. Кукуруз О. (2022). Ефективність діяльності парламенту: теоретико-методологічні аспекти. *Держава і Право*. doi : 10.33663/1563-3349-2022-92-182
3. Лебедюк В. (2022) Чинники електорального успіху кандидатів у депутати на місцевих виборах 2020 року в Україні / Віталій Миколайович Лебедюк // *Політикус : наук. журнал*. – № 5. – С. 35–41. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/16711/1/Lebediuk%20Vitalii%20Mykolayovych.pdf>
4. Arabadzhiev, D., Kupin, A., Bukanov, H., Pasichna, I. & Buryk Z. (2021). The efficiency of parliamentary activity organization: European and national factors. *AD ALTA-Journal of Interdisciplinary Research*, 11(2), 12–16. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/110222/papers/A_02.pdf
5. Borghetto, E., & Lisi, M. (2018). Productivity and Reselection in a Party-based Environment: Evidence from the Portuguese Case, *Parliamentary Affairs*, Volume 71, Issue 4, Pages 868–887. doi: 10.1093/pa/gsx051
6. Däubler, T., Christensen, L., & Linek, L. (2018). Parliamentary Activity, Re-Selection and the Personal Vote. Evidence from Flexible-List Systems, *Parliamentary Affairs*, Volume 71, Issue 4, Pages 930–949. doi: 10.1093/pa/gsx048
7. Gherghina, S., & Chiru, M. (2010). Practice and payment: Determinants of candidate list position in EuropeanParliamentelections. *EuropeanUnionPolitics*, 11(4), 533-552. doi:10.1177/1465116510380284
8. Khmelko, I. S., & Beers, D. J. (2011). Legislative Oversight in the Ukrainian Rada: Assessing the Effectiveness of Parliamentary Committees. *The Journal of Legislative Studies*, 17(4), 501–524. doi: 10.1080/13572334.2011.617553
9. Louwerse, T., & Van Vonno, C. (2022). Moving up or down: parliamentary activity and candidate selection, *The Journal of Legislative Studies*, 28:2, 216–242. doi: 10.1080/13572334.2021.1885871
10. Marangoni, F., & Russo F. (2018). Not All Roads Lead to Rome: The Conditional Effect of Legislative Activity on Reselection Prospects in Italy, *Parliamentary Affairs*, Volume 71, Issue 4, Pages 888–907. doi: 10.1093/pa/gsx052
11. Papp, Z. (2019) Same Species, Different Breed: The Conditional Effect of Legislator Activities in Parliament on Re-Selection in a Mixed-Member Electoral System, *Parliamentary Affairs*, Volume 72, Issue 1, Pages 59–75, doi: 10.1093/pa/gsx049

12. Put, G. J., Muyters, G., & Maddens, B. (2020). The effect of candidate electoral experience on ballot placement in list proportional representation systems. *West European Politics*, 44(4), 969–990. doi: 10.1080/01402382.2020.1768664
13. Thames, F. C. & Rybalko, M. (2011). Gender and Elections in Post-Communist Ukraine doi: 10.2139/ssrn.1780317
14. Thames, F. C. (2014). The Electoral System and Women's Legislative Underrepresentation in Post-Communist Ukraine. Forthcoming, *Comparative Politics*. doi: 10.2139/ssrn.2520204
15. Yildirim, T. M., Kocapınar, G., & Ecevit, Y. (2017). Staying active and focused? The effect of parliamentary performance on candidate renomination and promotion. *Party Politics*, 25(6), 794–804. doi: 10.1177/1354068817740338

Стаття надійшла до редакції 05.07.2025

Рекомендована до друку 11.08.2025

Опублікована 17.11.2025